

Tízparancsolat

Lekció: 2Móz. 20.1-17, Mt. 22.34-40

Textus: 2Móz.20.3

2007. január 14.

Gazdagrét

Ne legyen más istened!

Az Tízparancsolat Isten bemutatkozásával kezdődik: „*Én, az Úr, vagyok a te Istened, aki kihoztalak Egyiptom földjéről, a szolgaság házából.*” A szabadító Isten szólítja meg népét, és adja elé az életnek azt a keretét, amelyen belül választott népe megmaradhat a vele való kapcsolatban, a szövetségben. A törvényadás a szabadítással együtt nyeri el valós értelmét; az Úr annak a népnek életére nyújtja be igényét, akit kihozott a rabszolgaságból, a pusztulásból. Azt is hangsúlyoztuk korábban, hogy minden jelenlegi fenntartás, kétely és bizalmatlanság ellenére, mint Jézus Krisztus követői, bátran a magunkénak vallhatjuk a Tízparancsolatot. Ez nem kell, hogy kirekesztővé, mások iránt türelmetlenné, képmutatóvá, önhitté, egy letűnt kor embereivé tegyen bennünket. Sőt, maga Jézus is azt mondja, azért jött, hogy betöltse a törvényt. Azt a törvényt, amelynek egyik haszna, hogy bűneinket felmutatva a szabadító Jézus Krisztushoz vezet bennünket, másik haszna pedig az, hogy a Krisztustól kegyelemből kapott szabadságban belső útmutatássá legyen számunkra is.

Mai igénk a Tízparancsolat első kőtáblájának első parancsolata. Valójában minden további parancsolat erre épül, ezt teljesíti ki. Fontos, hogy ezt világosan lássuk és értsük. Nem tudom, másokkal is megesett-e már az, hogy amint kiderül, hogy keresztények, Krisztus követői vagyunk, egyesek úgy érzik, azonnal bizonyítaniuk kell, hogy ők sem elveszett pogányok. Van olyan, aki ilyenkor arra hivatkozik, hogy rendszeresen szokott bémálcogni, mások azonban egyből a Tízparancsolatra hivatkoznak. Minden különösebb gátlás nélkül állítják, hogy ők betartják a Tízparancsolatot, egyesek jó nagy kacsintással hozzáteszik, hogy „kivéve azt az egyet.” Ezen barátaink számára a Tízparancsolat azonos azzal, hogy „ne ölj”, „ne lopj”, „ne paráználkodj”. A legritkább esetben fordul meg a fejükben, hogy azzal kezdődik: „*Ne legyen más istened rajtam kívül.*” A legritkább esetben világos számukra, de sok keresztény számára is, hogy a törvény első kőtáblája a szövetséges nép Isten iránti elkötelezettségéről szól, míg a második kőtábla tartalmazza a másik ember iránti kötelezettségeket. Ahogy Jézus összefoglalta: „*Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből! ... Szeresd felebarátodat, mint magadat!*” (Mt. 22.37-39). Az első kőtábla nem valami kevésbé fontos része Isten törvényének, mondván, úgyis csak a második számít. A bibliai gondolkodás szerint Isten szeretete és tisztelete mindennek az alapja. Kálvin János így ír: „*Az istenfélelem nélkül élő emberek sem az igazságot, sem a szeretetet maguk között nem gyakorolják*” (Inst. I. 357.) Azt is hozzát teszi, hogy Isten előtt haszontalan és hiábavaló minden más, ha őt nem ismerjük el. De visszafelé nézve is felismerhetjük a két kőtábla elválaszthatatlan voltát. Tudniillik, ha gondunk van a haraggal, a gyűlölettel, a hazug beszéddel, a tisztátalansággal, vezessen mindez bennünket Istenhez. A szabadítóhoz, ahhoz, aki így szólít meg mindannyiunkat a mai napon: „*Én, az Úr, vagyok a te Istened, aki kihoztalak Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Ne legyen más istened rajtam kívül.*” Vizsgáljuk meg, mire hív bennünket az Úr az első parancsolatban, hogyan értsük igéjét a mai világban, és hogyan lesz ez minden további parancsolatnak az alapja!

I. Amit az első parancsolat tilt

„*Ne legyen más istened rajtam kívül.*” – mondja az Úr annak az Izraelnek, akit Egyiptomból megszabadított, a pusztában vezetett, saját tulajdonának választott. A

parancsolat feltételezi más istenek létét, amelyek jelen vannak a környező népek életében. A vándorló nép jól ismerte Egyiptom isteneinek nevét, sőt, Egyiptom mágusainak a hatalmát is. De Izrael találkozni fog más népekkel, és azok isteneivel a pusztai vándorlás során éppen úgy, mint akkor, amikor otthonául kapja Kánaán földjét. Isten megváltott népe életét mindvégig idegen népek és idegen istenek gyűrűjétől körülveve kell hogy éljen. Az idegen istenek újra és újra meg fognak jelenni, mindig más néven, mindig más formában. Találkoznak az emberáldozatot követelő Molokkal, a haltestű filiszteus Dágónnal, a bővérű Astartéval, valamint a kultikus prostitúcióra hívó Baállal. A fogságban megkísértik őket Babilon csillagistenei, a nap, a hold és az ég minden seregének tisztelete. Az idegen istenek vonzóak, csábítóak. Titokzatosak, és mert tiltottak, annál kívánatosabbak. Ha kell, gyönyörű nőkben, ha kell, kőkemény, harcos férfi alakban, máskor kegyetlen vérszomjban, megint máskor elrejtett bölcsességben, a kozmikus és a mikro-világ titokzatos egymásra hatásában jelennek meg. Létükkel, megjelenésükkel újdonságot, gyönyört, szellemi kalandokat, újabb lehetőséget, termékenységet, biztonságot, védelmet, különleges ismeretet, dús javakat kínálnak. Miért ne lehetne nekik is valamennyi tiszteletet adni, úgy, hogy az Urat sem tagadjuk meg? De az idegen istenek félelmetesek is; mi lesz, ha nem hódolunk, nem áldozunk ezeknek a hatalmas befolyással bíró isteneknek, mi lesz, ha felgerjed haragjuk? Nem bölcsebb az az ember, aki semmit nem bíz a véletlenre? Izrael számára az idegen istenek jelenléte nem kérdés. A parancsolat nem is létükről vagy nemlétükről filozófiál. De azt állítja, hogy neked, én szövetséges népem, nem lesznek, nem lehetnek idegen isteneid. Semmi közöd hozzájuk, azokhoz, akik meglopják azt a szabadságot, amelyre én, az Úr szabadítottalak meg téged. Tudom, hogy csábítani fognak, tudom, hogy rettentenek, de te az enyém vagy, és ne legyen más istened rajtam kívül. Tülem kaptad az életed, és én nem osztozom rajtad senkivel és semmivel.

Ami Izrael számára egyértelmű, az sokkal bonyolultabbnak tűnik ma. Kik azok a más istenek a 21. század elején?

Többen hajlamosak úgy érvelni, hogy más istenek nincsenek, nem léteznek. Azok az idők már elmúltak, amikor minden népnek megvoltak a maguk bálványai, de a felvilágosodás óta tudjuk, hogy ezek nem léteznek. A modern, felvilágosodott ember nem hisz „más istenben”, és ha keresztény, bátran állítja, egyetlen Isten van, az, aki Jézus Krisztusban kijelentette magát. Minden más csak különböző kultúrák, vallások megnyilvánulása, de nem igazi isten. Ez a keresztény ember ezért „más isten” alatt a modern világ sokféle jelenségét, kötöttségét, megkötő, szívet ejtő elemét nevezi meg e parancsolat tükrében. Ne legyen istened a pénz, ne legyen istened a tested, az egészséged, a hatalom, a befolyás, a munkád, a karriered, holmi ideológia, szenvedélyek, egyéb javak, stb. És míg, tudjuk jól, bármi lehet istenné számunkra, azaz elfoglalhatja szívünk teljességét, mégis gondolkozzunk tovább az első parancsolat tiltása felől, és annak mai értelméről.

A szintén felvilágosult, de magát nem kereszténynek valló ember az előzőhöz hasonlóan nem hisz más istenben. Ő azt állítja, hogy minden isten-név ugyanannak a valóságnak egy-egy néven nevezése, leírása, és bolond dolog azt feltételezni, hogy több istenség létezik, amint azt is, hogy alapvető különbség van e vallások között. Ugyanaz a valóság van, ha egyáltalán van, a különféle istennevek mögött. Allah vagy Síva, Buddha vagy Jahve, teljesen mindegy. Esetleg annyit mond, hogy minden kultúra maradjon meg a maga vallásánál, az indiai maradjon hindu, az arab iszlám, az európai és amerikai keresztény, a japán buddhista... Ha e tipikusan modern gondolat igaz, akkor már el is vesztettük az első parancsolat jelentőségét. Hiszen nincs más isten, nem lehet más istent imádni, nem lehet az „idegen isten” kifejezést értelmezni.

Úgy látom, hogy aki még mindig így érvel és így gondolkozik, nagyon keveset érzelkel abból, hogy milyen irányban halad a világ, miben nőnek fel a mai fiatalok. Egyre több ember számára világos, hogy sok isten van. Megint nem elvi-filozófiai kijentésről szólok, nem arról,

hogy a fiatalok vitát nyitnának a sokistenhit mellett az egyistenhittel szemben. Szokásokról, hitekről, gyakorlatról, életmódról beszélek. Ha csak az ősi kánaánita istenek neveit beütjük egy internetes keresőbe, meglepődve fogjuk tapasztalni, hogyan keltek életre ezek az istenek. Nem kizárólag múzeumi és régészeti képeket, cikkeket találunk, hanem legalább ekkora számban olyan internetes közösségeket, akik ezen istenek misztikus világában élnek, rajongók, hódolók, odaadók az ősi istenek mai, stílusosan szólva „updated” verziói tiszteletében. És nem gondolom, hogy mindezek az emberek - kötődésekkel, mintákkal, spirituális tapasztalatokkal - különösen izgalomba jönnének egy monoteizmus-politeizmus vita hallatán. De gyakorlati értelemben egyre inkább egy politeista kultúrában találjuk magunkat, hasonlóan az ősi Izraelhez. És akkor nem szóltunk még mindazokról a nagy világvallásokról, amelyek ahelyett, hogy – a felvilágosodás modernista hite szerint – elgyengültek, kikoptak volna, köszönik jól vannak, élnek, nem ritkán növekednek, és híveket gyűjtenek. Ebben a világban újra elemi erővel szólal meg az Úr parancsa: „*Ne legyen más istened rajtam kívül.*” Vannak más istenek; izgalmasak, vonzóak, csábítóak, de nem a tiéd. Neked ne legyenek mások az életedben.

És ezen a ponton szólni kel azokról a „más istenekről”, akik nagyon erősen koncentrálnak arra, hogy ne istenként jelenjenek meg előttünk. Egyesek tudományos köntösbe bújnak, és ragaszkodnak ahhoz, hogy nyugodtan lehetsz keresztény, és mégis hódolhatsz nekik. A lehangosabb és legbefolyásosabb az asztrológia névre hallgat, persze szigorúan csak tudomány. Ő tudomány, aki megmondja, ki vagy, milyen vagy, kihez passzolsz, minek van ideje az életedben, mikor házasodj, mikor cselekedj, és mikor jobb, ha nem teszel semmit, ki sem lépsz az utcára. Vonzereje abban (is) rejlik, hogy sokan követik őt. Azután itt vannak az ezoterikusok, akik szintén nem (feltétlenül) neveznek néven isteneket. Bízál bennük, tudakozzál a jövőd felől, keressél testi-lelki gyógyulást, harmóniát. Nem, ez nem vallás, mondják, emellett nyugodtan hihetsz Jézusban. Ők is emlegetik, kirakják a képeit, csak hogy tudd, egy úton jártok. És akkor még nem beszéltünk azokról a szellemi praktikákról, amelyet mind az „istenhit” alatt ajánlanak: szellemidézés, halottidézés, varázslás és jóslás mindenféle formái. Ezek a „más istenek” rejtőzködnek, de rabul ejtik a szívedet, a gondolkodásodat, a pénztárcádat, a kapcsolataidat, a jövődet. Oda a szabadság, amire Jézus Krisztus szabadított meg.

„*Én, az Úr, vagyok a te Istened, aki kihoztalak Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Ne legyen más istened rajtam kívül.*” Nem kell folytatni a felsorolását, a néven nevezését az isteneknek, nem kell érvelnem amellett, hogy az első parancsolat nagyon is időszerű ma. Isten nem vitára hívja az övéit más istenek létéről, vagy nem létéről, nem arról szól, hogy a szellemi megtapasztalások, az alkalmi gyógyulások, asztrológiai útmutatások igazak, vagy nem, működnek, vagy nem, hanem annyit mond: számodra, én népem, ezek nem léteznek, és neked semmi közöd ne legyen ezekhez.

II: Amire az első parancsolat hív

Mindeddig arról szóltam, amit az első parancsolat tilt. Azonban fontos látnunk, hogy ennek a parancsolatnak a jelentése nem merül ki ennyiben. Isten nem pusztán arra hívja az övéit, hogy senki másnak ne adjanak helyet a szívükben, hanem nyilvánvalóan arra is, hogy egészen az övéi legyünk, hogy szeressük az Urat teljes szívünkben, teljes lelkünkben, teljes erőnkben és teljes elménkben. Az első parancsolatban Isten, aki önmagát ajándékozta népének, nem valamit kér a vele szövetségben élő embertől, hanem magát a teljes embert kéri. Az idegen istenek elkerülése nem elég, ha nincs bennünk teljes odaadás az Úr felé, ha ő nem tölti be szívünket, be fogja tölteni valami más. Éppen ez a teljes odaadás - szemben a félszívűséggel, a közömbössé válással, a csak alkalmanként felszikkasztó, máskor lelohadó Isten iránti szeretettel - az, ami kiűzi szívünkben a szekuláris világ isteneit, a munkát, a pénzt,

stb. amelyek nem istenként jelennek meg. Az, aki teljes szívvel az Úré, nem lesz sem a pénz, sem a karrier, sem a befolyás, sem a testiség, sem valamely szenvedély, de még csak a magáról másokban kialakított kép rabja sem.

Kálvin János négy pontban foglalja össze, hogy mire hív bennünket az első parancsolat, miben ölt testet az Isten iránti teljes odaadás (Inst. I. 361-362). Ezek a következők: imádás, bizalom, segítségül hívás, és hálaadás. Úgy vélem, hogy ezek gyakorlása valóban segít bennünket abban, hogy az Úr legyen és maradjon első helyen a szívünkben.

Az imádás alatt Kálvin azt a tiszteletet és szolgálatot érti, ami abból fakad, hogy „*dicső felségének alárendeljük magunkat.*” Az imádás tehát nem pusztán a szavakban, imádságban, az istentiszteleten vagy az egyéni csendességünkben történik. Szolgálatról is szó van, azaz olyan cselekedetekről, amelyek Isten uralma elismerésével, Isten dicsőségére mutatnak. Ha nincsenek más isteneink, ha szívünk telve van Isten iránti hűséggel, szeretettel és elkötelezettséggel, mindent Isten dicsőségére teszünk. Benső vágytól hajtva akarjuk azt tenni, ami neki kedves, ami őt magasztalja. Ezen a ponton értjük meg, hogy miért lesz ez a parancsolat minden továbbiak az alapja. Ha dicsőségére élünk, akkor nem gyártunk bálványokat, nem vesszük fel hiába nevét, megszenteljük a nyugalom napját, tiszteljük a szülőket, nem ölünk, és így tovább. Azért nem, mert mindenben dicsőségét keressük. Az első, mondja Kálvin, az imádás.

Az Isten iránti kizárólagos viszony második eleme a bizalom. Ez, Kálvin szavaival, a szív szilárd és nyugodt bátorsága, amely abból fakad, hogy megismerjük Isten erejét. Őbenne látjuk az igaz bölcsességet, igazságot, hatalmat, tisztaságot és jóságot, és ezért a vele való közösségre vágyunk. Minden bizalmunkat belé vetjük.

A harmadik elem Isten segítségül hívása. Ha benne bízunk, és egyedül ő az Istenünk, akkor őt, és nem mást fogunk segítségül hívni a nyomorúság idején. Ez szívünk Isten hűségéhez és segítségéhez, mint egyedüli oltalomhoz való odafordulása, mondja Kálvin.

A hálaadásban minden jóért való dicséretet egyedül Istennek tulajdonítunk. Békességben zajló életünk, éppen úgy, mint nehézségeink megoldódása, nyomorúságaink megszűnése sohasem a véletlen műve, mindezeket a mi Urunknak tulajdonítjuk.

„*Ne legyen más istened rajtam kívül*” – szólít meg az Úr az első parancsolatban. Ennek alapján, láttuk, „*nem elég tartózkodnod idegen istentől, hanem ő benne magában kell megnyugodnod*” – mondja Kálvin (362). Befejezésül pedig, amint hívására válaszolva újra odaszánjuk magunkat, egész valónkat annak az Istennek, aki az Úr Jézus Krisztusban megváltott minket a magáénak, lássuk meg, hogy ez az odaadás az Úr iránt nem hatalmi arroganciát, hanem nagyobb nyitottságot, szeretetet, igazi alázatot és sebezhetőséget kell hogy teremjen az életünkben. Mert „*sok isten és sok úr van, nekünk mégis egyetlen Istenünk az Atya, akitől van a mindenség, mi is őérte, és egyetlen Urunk a Jézus Krisztus, aki által van a mindenség, és mi is őáltala.*” (1Kor. 8.5-6) Ámen!